

AZ UNITÁRIUS IRODALMI TÁRSASÁG ÉVI KÖZGYŰLÉSE.

A jelen évi egyházi főtanács gyűléseit megelőző napon, 1922. október 28-án d. u. tartotta az U. I. T. harmadik évi közgyűlését, melyet választmányi ülés előzött meg. Közgyűlésen Ferencz József püspök úr mint a Társaság elnöke elnökölt; (dr. Ferenczy Géza főgondnok, a Társaság igazgatója nem tőle függő ok miatt nem vehetett részt a gyűlésen.), dr. Borbély István főtitkár adott elő és dr. Kiss Elek titkár jegyezt.

1. Elnök üdvözlővén a megjelenteket a gyűlést d. u. 3 óraker megnyitotta.

2. Főtitkár felolvassa évi jelentését, amely szerint a Társaság az elmúlt esztendőben 5 vándorgyűlést tartott (Torockó, Magyarásáros, Dicsőszentmárton, Küküllődombó, Nagyajta) a Ker. Magvető mult számában részletesen ismertetett műsorokkal; Kolozsváron a D. F. E.-el együtt téli vasárnap délutáni felolvasásokat rendezett; 1921. januárja óta folytatólagosan kiadta a Keresztény Magvetőt; 1921. jul. 24-én Csifó Salamon vál. tag fordításában dr. Kiss Elek titkár által memorandumot nyújtottunk át Kolozsváron tartózkodott angol és amerikai hitrokainknak, melyben kifejtettük Társaságunk fennállásának célját s kértük anyagi és erkölcsi támogatásukat. Kovács Lajos vál. tag benyújtotta I. M. Savage amerikai unitárius lelkész „The Evolution of Christianity“ c. művének magyar fordítását s kérte, hogy a Társaság a munkát vegye fel kiadványai közé, ugyancsak dr. Kiss Elek titkár bejelentette, hogy a Társaság könyvkiadványai részére lefordította J. E. Carpenter: The place of Christianity . . . c. munkát; Lőfi Ödön vál. tagnak Martineau-tanulmányai állnak könyvbírálatra készen. Jelenti főtitkár továbbá, hogy megcsináltatta a Társaság pecsétjét, mely köriratában Unitárius Irodalmi Társaság és a belső körben két sorban Egységben Az Erő — szövegű.

Közgyűlés a főtitkár jelentését tudomásul veszi; a könyvkiadványokra vonatkozólag megbizsa Elnökséget, hogy minden módon igyekezzék lehetővé tenni, hogy a bejelentett munkák a szabályszerű bírálatok eredményéhez képest minél előbb megjelenhessenek; a pecsétnyomó szövegét alapszabályába foglalni határozza,

3. A hirdetett pályatételek eredménye:

a) *Népies templomi imák a hét napjaira.* Csifó Salamon és Vári Albert bírálók hivatalos bírálata a következő volt:

Két pályamunka érkezett. Az I. számú jeligéje: „Minden hitnek gyökerei a szívben vannak” stb. Ezekből az imákból hiányzik az egység. Sok bennük az elmélkedés és kevés az áhitat. Stílusa nehézkes. Kifejezései néhol fellengősek. Azonban van bennük némi változatosság, amit a gyakran előforduló bibliai idézetek is elősegítenek, Kár, hogy nem mindig találóan vannak alkalmazva.

A II. számú pályamű jeligéje: „Hozzád megyek Uram.” Gondossággal és lelkiismeretességgel kidolgozott imák. Szűk körben mozognak és sok bennük az ismétlés, de bizonyos kiforrottságról tesznek bizonyosságot. Nem szárnyalnak magasan, de a népies igényeket kielégítik. Érthetetlen írónak az az eljárása, hogy következetesen „Idvezítőnk nevében” imádkozik, mintha félne Jézus nevének a használatától. Különben irálya tiszta, világos, kifejezései elég szabatosak. A jutalom kiadását a II. számú pályamunka írójának javasoljuk.

A felolvasott bírálat értelmében a „Hozzád megyek Uram” jeligés mű szerzője *Gál József* recsenyédi lelkész 100 leu jutalomban részesült.

b) *A vallás és erkölcs viszonya unitárius nézőpontból.* Vári Albert és dr. Varga Béla bírálók hivatalos bírázata a következő:

Beérkezett két pályamű: 1. „Jó mester mit cselekedjem” 2. „Hivatásos élet” jeligével.

1. A dolgozat sikerültnek mondható. Az egész anyagot áttekinthetően csoportosítja s elég röviden eljut a végső eredményhez, mely röviden úgy fejezhető ki (i. m. 10. l.), hogy az unitárius vallás különösképen etikai vallás. Nem azért, mintha a többi keresztény vallást nem tartanók annak, de ebben a vallásban az erkölcsi tartalmat semmi sem zavarja.

Az értekezésen bizonyos könnyedség vonul végig, ami kétségtelenül előnyére válik. Meglepő gyorsan és határozottan intéz el azonban olyan kérdéseket, melyek behatóbb fejtegetést és megokolást kívánnának. S ebben a tekintetben éppen azok a részek, amelyek a vallással foglalkoznak, nem kielégítőek. A világnak az a nyugodt, okos s meglehetősen utilista szemlélete sok tekintetben méltánylást érdemel, de távolról sem meríti ki a vallás lényegét. Hogy a bűn feltétlenül boldogtalanságra vezet, az erény üdvre s a Goethenek imputált mondás, hogy minden bűn megbűnhődik a földön — úgy gondoljuk — inkább követelmények s nem valóságok. Hogy a vallásnak ne volna egyéb feladata, minthogy a tiszta jellem boldogsággal és szentséggel áldja meg — az el nem hihető. A vallásnak ez a nyugodt, derült rationalistico-utilista beállítása lehet igaz és helyes, de mindenestre egyoldalú.

Úgy gondoljuk, hogy a vallás sokkal mélyebben nyúlik az emberi lélekbe, sokkal mélyebb és nehezebb feladatai vannak, mint szerző gondolja. Hinni Istenben feltétlenül és

minden utógondolat nélkül; keresni és megtalálni azokat a pillanatokot, amikor érezzük a világszellemmel való azonosságunkat; hordozni a keresztekét panasz nélkül minden utólagos jutalom és boldogságra való számítás nélkül; hinni azért, mert hinnünk kell és mert e hitnek feltétlen értékében egy percig sem kételkedünk — ezekben van a vallásos érzés lényege. Talán minden mystikus utógondolat nélkül állithatjuk, hogy a vallásos élmény az emberi léleknek sajátos természetű megnyilvánulása, melyet alapos és elmélyedő lélektani munkával felszínre hozni lehet. Ha ez megtörténik, akkor fog kiderülni, hogy meglehetősen hiányos fogalmaink vannak a vallás lényegéről. Szerző helyesen mondja, hogy a vallástalanság oka igen sok esetben abban van, hogy az illetőnek eszébe sem jut lelki életének ezt az oldalát fejleszteni s ez az elhanyagolás elsatnyulásra vezet.

E dolgozat hiányai mutatják, hogy mennyire szükség volna egy minden tekintetben unitárius szellemben megírt hittanra.

Mindettől eltekintve a dolgozat világos, könnyen érthető voltánál s a szerzőnek benne megnyilvánuló tisztult vallás-erkölcsi világnézeténél fogva jutalomra érdemes.

2. A második dolgozat körülbelül teljesen ugyanazon eredményre jut, mint az előbbi, hogy t. i. az unitarizmus egyik legfőbb előnye az, hogy az autonom erkölcsiség minden fenntartás nélkül megfér mellette. Amilyen könnyedséggel jut el azonban a fenti eredményhez az előbbi dolgozat, ép oly nehézkösen teszi meg a célhoz vezető utat az utóbbi. Nagy apparatussal dolgozik, temérdek történeti anyagot vonultat fel elméletének kifejtésére. Van benne sociologia, vallástörténet s ami feltétlenül előnyére válik az előbbi dolgozattal szemben, meg van a kísérlet a vallás lényegének lélektani boncolására s általában igyekszik — ez szintén előnye — a vallás fogalmának sajátosságát a moralitás mellett kiemelni és behatóan megvilágítani.

Az erkölcsiség és a vallás lényegének megítélésénél magasabb értékelő álláspontot árul el, mint az előbbi dolgozat. Bőségesen rászolgált arra, hogy a szerző neve ne maradjon ismeretlen. S ezért ezt is jutalmazásra ajánljuk.

A Jó mester, stb. jeligés mű szerzője *Benczédi Pál* homoród-ujfalvi lelkész; a Hivatásos élet szerzője *dr. Kiss Elek* teol. akad. tanár. Mindketten 100—100 leu jutalomban részesülnek.

c) *Hogyan lehetne népünk lelki fejlesztését állandóan kezünkben tartani* c. pályatételre egy dolgozat érkezett, mely azonban *dr. Kiss Elek* és *Pap Domokos* hivatalos bírálata szerint jutalomra nem érdemes.

d) *Az unitárius egyházalkotmány szervezetének történeti fejlődése* c. tételre nem érkezett dolgozat.

e) *Egyházi beszéd* c. pályatételre 2 pályamunka érkezett.

Csifó Salamon és Vári Albert bírálók hivatalos jelentése a következő:

Az első számú jeligeje: „Mélyebbre a hálót.“ E beszéd az alapigét helyesen értelmezi és alkalmazza. De a célkitűzése bizonytalan. Főhibája az, hogy nem engedi elég mélyre a hálót. A felszínen mozog s igen elcsépeelt gondolatokkal dolgozik. Különben kevés igényű, használható, népies egyházi beszéd.

A második pályamunka jeligeje: „Tat-Twam-Asi.“ Ez a beszéd a gondolatok gazdagságában, irányának szépségében messze túlhaladja az elsőt. Mélyen stántó, bölcseleti okoskodásokra épített dolgozat. Van benne itt-ott túlzás és homályosság. Inkább az értelemre, mint az érzelemre és akaratra kíván hatni. De logikai erővel kidolgozott beszéd. A jutalmat ezen beszéd írójának javasoljuk kiadatni.

E bírálat alapján a Tat-Twam-Asi jeligés mű szerzője *Zoltán Sándor* homoródszentmártoni lelkész 100 leu jutalomban részesül.

f) *Unitárius templomi közének* c. pályatételre beérkezett pályaművekről Seprődi János ref. kollégiumi tanár és Rezik Károly zenekonzervatoriumi igazgató uraknak hivatalos bírálata a következő volt:

I. *Jelige*: „Atyánk Áldjuk.“ Melódiája folyékony, összhangosítása elég jó, de az egész, minden különösebb eredetiség nélkül való.

II. 1. *Jelige*: „Óh én Uram.“ Elég érdekes magyaros dallam, az összhangosítást azonban tévesen fogja fel, mikor a dallam hangnemét, f-dúrnak veszi d moll helyett.

II. 2. *Jelige*: „Boldog, ki nem jár.“ Régi egyházi stílusban írt elég formás dallam, de nem elég megkapó és változatos.

III. „*Urunk Atyánk*.“ Eredeti ritmusu, érdekes, régi stílusu melódia. Összhangosítása megfelelő, de primitív. Érdemes volna művészebb formába önteni.

IV. *Jelige*: „*Gyenge Violának*.“ Dallama magyaros, de igénytelen. Összhangosítása naturális, a vége rossz.

V. „*Égi Atyám*.“ Magyar népdal utánezat. Nagy ugrások a melódiában, nehézzé teszik a közéneklést. Összhangosítása primitív. Tudatlanságát legjobban elárulja, hogy fis-mollnak jelzi, holott d-dúr.

VI. „*Ima*.“ Teljesen elhibázott ritmus, erőltetett melódia, és rossz összhangosítás.

VII. *Jelige*: „*Kérem az Istent*.“ Tisztára népdal utánezat, nem templomi éneknek való. Ettől eltekintve, elég jól van megcsinálva.

VIII. 1. „*Uram pogányok*.“ Az első periodus az „Erős várunk“ feltűző utánezása. A többi is népdal reminiscencia. 2. *Mennyei jó Atyám*. Ritmikailag, melódiailag monoton, összhangosítása primitív.

IX. „Fohász.“ Fülbemászó, hangulatos dallam, összhangosításilag [is elfogadható. Szerencsésen eltalálja a magyaros jellemvonást² anélkül, hogy a templomi stílust feladná, és közönséges népdallá válna.

X. Jelige: „Duett.“ 1. A 43-ik zsoltár. Első része teljesen zsoltár-dallamok utánérezése, minden eredetiség nélkül. Annál meglepőbb a végén a magyar skála fellépése, amely így nem nagyon talál az elejéhez. — 2. A 43-ik zsoltár. Ugyanaz, mint az előbbi, a végén a kitérés há-dúrba, még idegenszerűbbé teszi a bevezést. — 3. A 29-ik zsoltár. Jól hangzó dallam, de egyes sorok innen-onnan nyersen átvannak véve. — 4. A 43-ik zsoltár. Összhangosításilag jó, de invenció nélküli. — 5. A 29-ik zsoltár. Jól hangzik, de kevés az eredetiség benne.

Mérlegelve a benyújtott pályaművek értékét, az előrebocsátott megjegyzések alapján is legsikerültebbnek a IX. sz. Fohász című művet ítéljük. Bár annak is, különösen az elején érzik a régi temetési énekek reminiscenciája. Utána, főleg érdekes ritmusáért, legértékesebbnek ítéljük a III. szám alatti *Urunk Atyánk* címűt. Harmadik helyre a II. szám alatt *Boldog, ki nem jár* címűt [tesszük. Dicséretre volnának érdemesek a VII. számú, amely értékben felülmúlja a III-ik helyre ítélt *Boldog, ki nem jár* szövegű dallamot, de teljesen kiűt az egyházi stílusból. Dicséretet érdemel a *Duett* mű szerzője is, akinek kifogástalan összhangzattani tudása van, de úgy látszik, egyéniségéből hiányzik az egyéni invenció.

E bírálat alapján az első jutalmat a Fohász jeligés mű szerzője, Útő Lajos kolozsvári énekvezér, a második jutalmat *Urunk Atyánk* jeligés mű szerzője, Bartalis Márton városfalvi énekvezér nyerte. Ugyanő a harmadik jutalom nyertese is. A dicséretet nyert *Duett* szerzője Pálffy Ákos homoródszentpáli énekvezér.

g) Szaválásra alkalmas költemény. Pálffy Márton és Ürmösi Károlyné hivatalos bírálatá:

Pályamunka 3 érkezett: „Golgota“ című („Igazság győzelme“ jeligével), „A péterfalvi parochia“ („*Sic itur ad astra*“ jeligével), és „A harang“ („1916“ jeligével.)

A „Golgota“ című a nagypénteki tragédia fenséges fájaldalmát váltja aprópénzre. Alkalmi szomorkodásnak és elmélkedésnek elég szép, de valójában — nem költemény.

A *péterfalvi parochia* csak úgy leheli a költőiséget (lángoló nap, ringó sugár), valósággal szerelmes a szépbe, éppen csak a legszebb szép-pel, az igaz-zal áll hadi lábon. Történeti költeménynek első sorban lélektanilag kell igaznak lennie s történeti személynél és eseménynél azonfelül a történeti és epikai hitelesség sem utolsó követelmény.

A *harang*-ban is kissé sok az úgynevezett „költőiség:“ a nagyhangú póz, a festői beállítás. Fájdalma azonban őszinte s elég mélyről jön. Ez a szívbe markoló kis igazság, no meg

a nagy rutinra valló pompás verselés elfeledtet minden ok nélküli dagályt. Kár, hogy a kis harang örök békét és föltámadást hirdető szava — a költemény igen szép alapgondolata — már nem mutat sok őszinteséget, hangja erőtlen s „titáni térbe fölsívit”-féle értelmetlenségbe vész. Ezen azonban lehetne segíteni. A jutalomra — úgy is mint társai közt legjobb — érdemes.

A felolvasott bírálat értelmében 100 leu jutalomban részesül *A harang* szerzője Bencze Domokos Homoródszentpálról.

4. Közgyűlés a Budapestre távozott dr. Költő Gábor alelnököt a Társaság tiszteletbeli alelnökévé s helyére dr. Gál Kelemen koll. igazgató vál. tagot alelnökké, továbbá Kovács Kálmán tanárt ellenőrré választotta.

5. A választmányi tagoknak $\frac{1}{3}$ része kisorsoltatván, (Benczédi Pál, Józán Miklós, Kelemen Lajos, Lőrincz István, Lőf. Ödön, Orbán Lajos, Szentmártoni Kálmán, dr. Szolga Ferenczi dr, Tóth György, Ürmösi Károlyné) újra megválasztattak.

6. Közgyűlés utasította választmányt, hogy a szakosztályi (tudományos) felolvasó üléseket igyekezzék e télen már megkezdeni.

7. Közgyűlés elhatározta, hogy a pályanyertes ének- és zeneművekből sorozatos kiadványt rendez s a kivitellel az Elnökséget bizza meg.

8. Közgyűlés a nyomdai drága árakra való tekintettel a Keresztény Magvető előfizetési árát évi 60, a pártoló díjat pedig évi 100 leura emelte fel 1923. januárjától kezdve.

9. Ezzel a közgyűlés véget ért.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Amerika. A *Christian Register* (Keresztény-napló) 101-ik évfolyamának 44-ik száma (nov. 2, 1922) politikával foglalkozván, hosszabb cikkeket közöl: „Egy diktátor Itália miniszterelnöke lesz”, „Miért távozott Lloyd George” és „Amerika és Európa megmentése” címek alatt. Az első Mussolini-ról szól, aki Itália közakaratóból és közérdekében egy új Napoleonként lépett fel. A második azt mondja, hogy az angol miniszterelnöknek azért kellett távoznia, mert Anglia új háborút nem akar. A harmadik cikket Eliot Sámuel, az unitárius szövetség elnöke írja, s arról szól, hogy Amerikának hivatásos kötelessége Európa ügyeibe beleavatkoznia s nem játszhatja tovább a közömböset mert nála nélkül Európában béke nem lesz soha. Amerikánaa meg kell jelennie a konferenciákon s oda kell hatnia, hogy k lefegyverzés, a valuta állandósulása s a *vallási és faji* kisebb, ségekkel való igazságos elbánás létesüljön.

Egy hosszú cikk foglalkozik „Angol kormányzás a felzigatott Indiában” címen a következő négy ponttal: 1. az angol kormányzás az indiai kézműipart tudatosan megsemmisítette, hogy az angolnak készítsen jó talajt s az indiaiakat földművelésre szorította; 2. a földművesekre túlságos adót vetett ki; 3. Indiából állandóan Angliába foly a pénz s India népe fokozatosan szegényedik le; 4. a Rowylatt törvények megfosztották őket a polgári szabadság alapfeltételeitől. Indiában 1918 aug-tól decemberig éhínség miatt 17 millió ember halt el s az 1919. júliusig pedig összesen 32 millió. Gandhi, az indiai nemzeti hős „Szabadságharc” c. beszédgyűjteményében így szól: „Felfogásom szerint ahogyan a brahminok a nem brahminokkal elbánnak, ép olyan sátáni, mint az angoloké velünk szemben. . . Mi a birodalom páriáivá lettünk, mert páriákat termeltünk magunk között. A rabszolgatartó mindig ártalmasabb, mint a rabszolga. . . Kértem az angolokat, bánják meg bűnököt s változtassák meg szíveiket. Nekünk hinduknak is ép ilyen szükségünk van az elkövetett rossz megbánására s viselkedésünk megváltoztatására azokkal szemben, akiket elnyomtunk. . . Úgy kell kezelnünk őket, mint vértestvéreinket, amint, hogy valójában azok is”. (Blackwell Stone Alice).

Az elmondottakban mind az önálló, értékes élet megélése van célözva s Hanson Miles szerint emez életnek hivatott istápolója az igazi *lelkész* (Mit várhat a lelkész magától),